

משקלי השמות בגזרות נל"י / ה ונל"א

הנמכת תנועה לפני גרונית

המשקל ומשמעותו	גזרת נל"י/ה	גזרת נל"א
קטלון שמות מופשטים / אחרים	נקיון, חזיון, בזיון, הגיון, פליון, זכיון / גליון	קפאון, צמאון, דפאון / בפטאון (כתב עת)
קטלון שמות מופשטים	דמיון, פרויון, פדיון, שויון, צביון, רפיון, רעיון	
קטאי שמות מופשטים / אחרים	פנאי, תנאי, בלאי, תנאי, לנאי, חשאי	מצאי, מלאי / טלאי
קטאי (=קטל) בעלי מקצוע	בנאי, כפאי, חזאי, גבאי	פלאי (סוהר)
בעלי תכונה	רמאי, בדאי, זכאי, רשאי	קנאי
כאבים ומכשירים	גלאי, שנאי	
קטלון בעלי מקצוע	קנן, זכנן, סקנן, שחנן, נסנן, תלנן	קרנן [ק-ר-א]
בעלי תכונה	שתנן, פתנן, בכנן, בלנן	
כאבים ומכשירים	גרנן*	
קטלון מקומות	חניון, קניון (מרכז קניות)	
קוטל (בינוני פועל בניין קל)	רועה, כורה, אופה, רואה חשבון, הוגה דעות	רופא
קטיל (בינוני פועל בניין קל)	תלוי, פנוי, רצוי, בנוי, רפוי, בלוי, גלוי, קנוי	פלוא, פרוא, קפוא / קרוא (מוזמן), נשוא קרוי, סמוי, נשווי, מצוי, חבוי
מקטיל (בינוני בניין הפעיל)	מרצה, מנחה	ממציא, מצפיא (מנהיג צבאי)
כאבים ומכשירים		מקפיא (פריזר)
מקטל כאבים ומכשירים	מצלה (מנגל), ממחה (בלנדר), מטפה (מכל לכיבוי אש)	מטאטא (מרובעים + נלי"א)
מקטל כאבים ומכשירים	מתלה, מכסה	מנשא, מקרא (במפה)
מקטלה כאבים ומכשירים		מקראה 1. מיקרופיש או מיקרופילים 2. קיצור של מקראת עזר [טלפרומפטר]
מקטלה כאבים ומכשירים		מקראה (ספר לימוד הכולל טקסטים שונים)
מקטלה מקומות	מטוואה (בית מלאכה לטוויית חוטים)	מדשאה, מרפאה, מכלאה, מסבאה
מקטל מקומות	מרעה, מצפה, מכרה, מבנה, מקנה בהנמכת תנועה: מחסה, מעלה, מעבה (מעבה היער)	מכלא (מתחם מגודר וסגור לבעלי חיים), מקשה [ק-ש-א]**
משמעות שונות	משנה, מלוה, מתנה / בספורט: מקצה, משחה	מקרא (פסוק בתנ"ך), מקפא (גילי), מבטא
שם עצמה - בניין קל	מפנה, משנה, מתנה	ממצא
קטלה שם עצמה - בניין קל	בדיה, ראנה, מננה, רונה, חננה, חונה, הונה, מחאה [מ-ח-ה]	
קטילה שם עצמה - בניין קל	בניה, כפיה, זכיה, פניה, קליה, שהיה, חניה, שגיא	קריאה, מציאה, פליאה, נשיאה
קטיל שם עצמה - בניין סוצל	שנוי, זכוי, פנוי, מנוי, לוי, ודוי, רשוי, בנוי	יבוא, יצוא, ודוא, מלואים, נשואים בטוי, דכוי, חטוי, מלוי, נבוי, רפוי
קטלה שם עצמה - בניין סוצל	צנאה [צ-ו-ה]	
הקטלה / אקטלה שם עצמה - בניין הסוצל	הפרנה, הפלה, השקנה, הדמנה / אפלה הרצאה, השואה, החיאה, הסואה, התראה	החטאה, הקפאה, המצאה, המראה
התקטלות שם עצמה - בניין התפעל	התחזות, התגלות, השתנות, הדמות [ד-מ-ה]	התמצאות, התבטאות, התמלאות

*גריין הוא קטע קצר ממשך, מפרסומת או מסרט שתפקידו ליצור עניין בהמשכו (בלועזית: teaser). **שדה של קישואים, של אבטיחים, של מלונים וכדומה.

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

- כדי למצוא את השורש של שם יש לחפש משפחות מילים. למשל, **כלאי** – כלא, כולא, כליאה ← שורש **כ-ל-א**; **רשאי** – מרשה, הרשיתי, להרשות ← שורש **ר-ש-י/ה**; **קרין** – מקריא, קרא, לקרוא ← שורש **ק-ר-א**; **מלאי** – מילא, מלא, ממולא ← שורש **מ-ל-א**
- על מנת למצוא את השורש של שם פעולה יש למצוא את צורת עבר נסתר של הפועל באותו הבניין. לדוגמה, **המראה** – הוא אתמול המריא ← שורש **מ-ר-א**; **הלוואה** – הוא אתמול הלווה ← שורש **ל-ו-ה**; **צוואה** – הוא אתמול ציווה ← שורש **צ-ו-ה**; **מחאה** – הוא אתמול מחה ← שורש **מ-ח-ה**
- *nen eife* **מעציות רצ"י/ה**: (א) רע (חבר), רעות (חברות נרע + אות), רעיה (כינוי לאישה נשואה); (ב) רעיון (מחשבה); (ג) רעה (את הצאן); רועה צאן; מרעה.

משקלים מיוחדים בגזרת נל"י/ה

❖ שמות בסיומת **ה** – *fa* **פ** *כ* **כ** *נאות תואר*

- קטה** – נכה (נ-כ-י/ה), נאה, יפה, שנה, קשה, עבה, רפה, קצה בנסמך: יפה עיניים, קצה חוט, קשה יום וכו'
- קטה** – גאה (ג-א-י/ה)⁽¹⁾, לאה⁽²⁾, כהה⁽³⁾, קהה⁽⁴⁾

❖ שמות שונים שלהם היא יו"ד נחה או חסרה – *fa* **פ** *כ* **כ** *נאות מצט אופטי*

קטי – יפי (י-פ-י/ה), חלי, עבי, קשי, שזי, ראוי⁽⁵⁾ בכתוב מלא עם וי"ו: יופי, חולי, עובי, קושי, שווי

קטות – גאות (ג-א-י/ה)⁽¹⁾, לאות⁽⁶⁾, קהות⁽⁷⁾

קטות – שטות (ש-ט-י/ה), תלות, זכות, דמות, בלות, ראות, רשות, גנות, זנות, כסות, פדות, לקות⁽⁸⁾

קטות – טעות (ט-ע-י/ה), גלות, חזות, נכות, חסות, שיהות⁽⁹⁾

קטון – חזון (ח-ז-י/ה), רזון, רצון, המון, יגון

מקטה (מקטלה) – מצה (צ-ו-י/ה)⁽¹⁰⁾, משנה⁽¹⁰⁾, מרמה, מקשה⁽¹¹⁾, מחלה

מקטית – מגבית (ג-ב-י/ה), מרבית, מעלית, מסכית⁽¹²⁾

תקטות – תרבות (ר-ב-י/ה), תחרות

תקטה (תקטלה) – תקנה (ק-ו-י/ה), תגרה, תחנה

תקטית – תבנית (ב-נ-י/ה), תפנית, תרמית, תגלית, תמצית, תכלית, תרבית, תדמית, תשתית (ש-ת-י/ה)⁽¹³⁾

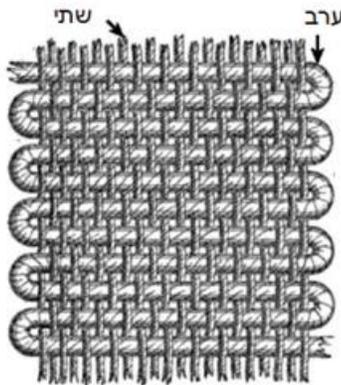
⁽¹⁾ מן השורש ג-א-י/ה גם המילה: גאנה ⁽²⁾ עייף, תשוש ⁽³⁾ שאינו בהיר ⁽⁴⁾ שאינו חד ⁽⁵⁾ למשל: קצר רואי ⁽⁶⁾ עייפות ⁽⁷⁾ למשל: קהות חושים ⁽⁸⁾ למשל: לקות למידה ⁽⁹⁾ גם שיהות

⁽¹⁰⁾ שתי משמעויות: (א) המְשָׁנָה – אוסף ההלכות של התורה שבעל־פה שנערכו על ידי רבי יהודה הנשיא בשישה קבצים (שישה סדרי משנה) בשנת 200 לספירה לערך. (ב) תורה, תיאוריה או דוקטרינה של הוגה דעות או של קבוצת אנשים בתחום מסוים, למשל: מְשָׁנַתוֹ של הרמב"ם, מְשָׁנַתוֹ של הפילוסוף ברוך שפינוזה, מְשָׁנַתוֹ של כוהני הדת.

⁽¹¹⁾ מקְשָׁה [ק-ש-י/ה] – דבר שהוא שְׁלֵמוֹת אחת בלי חיבורים של חתיכות/חתיכות. רווח בעיקר בצירוף מקְשָׁה אֶחָת.

⁽¹²⁾ חלק מן הצירוף חלון מְסָכִית – חלון עשוי פסיפס של זכוכית צבעונית (נכתב גם בשי"ן: מְסָכִית). בלועזית: ויטראז' (צרפתית).

⁽¹³⁾ לשורש **ש-ת-י/ה** שתי משמעויות: (א) לגמוע נוזלים, **לשתות** (drink); (ב) לְאַרְגוֹ או לרקום, למשל בצירוף **שְׁתֵי וְעָרַב**, ומכאן בהשאלה להוות **יסוד** או **בסיס**, למשל במילה תְּשֻׁתִית או בהקשר של אָבֹן הַשְּׁתִיָּה שהייתה בקודש הקודשים של בית המקדש ושעל פי חז"ל ממנה הושתת העולם. שורש המילים הַשְּׁתִית וְהַשְּׁתִית ש-ת-ת הוא שורש תנייני הנגזר משם העצם תְּשֻׁתִית.

שְׁתֵי וְעָרַב היא שיטת אריגה שבה שזורים חוטי אריג אופקיים בין חוטים אנכיים ויוצרים יריעת בד צפופה. בשל צורת השזירה הצפופה, המושג שתי וערב משמש בהשאלה לתיאורים שונים בתחומי המשפט, השירה, תכנון הערים ועוד. (מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית)

שורש תנייני האזכור של מילות האזכור הנ"ל

שורש תנייני הוא שורש שני חדש הנוצר משם עצם בשורש ראשוני נתון על ידי הוספת אחת מהמוספיות שלו.

שורש ראשוני מילת הנ"ל	שם מן השורש הראשוני	שורש תנייני (שורש שני חדש)	דוגמאות לפעלים ופועלים מן השורש התנייני
ע-ש-י/ה (עשה, מעשה, תעשה)	תעשה	ת-ע-ש	תעש, תעוש, מתעש
ש-ת-י/ה (שתי וערב, אבו השתיה, השתית)	תשתית	ש-ת-ת	השתית, להשתית
מ-צ-י/ה (מצה, מצוי, תמצית)	תמצית	ת-מ-צ-ת	לתמצת, תמצות
ר-ב-י/ה (הרבה, התרבה, תרבות)	תרבות	ת-ר-ב-ת	מתרבת, לתרבת
ח-ז-י/ה (חזה, חזיון, מחזה)	מחזה	מ-ח-ז	המחזי, להמחזי
ד-מ-י/ה (דומה, הדמה, דמיון)	דמיון	ד-מ-י-נ	דמיו, מדמיו
ר-א-י/ה (רצה, התרצה, ראיון)	ראיון	ר-א-י-נ	ראיו, מראיו, התראיו

שורש ראשוני מילת הנ"ל	שם מן השורש הראשוני	שורש תנייני (שורש שני חדש)	דוגמאות לפעלים ופועלים מן השורש התנייני
ק-ר-א (קרא, הקריא, קרין)	קרין ⁽¹⁾	ק-ר-י-נ	קרין, לקרין

⁽¹⁾ תצורת המילה קרין היא שורש ק-ר-א במשקל קטלון (משקל בעלי התפקידים). היו"ד במילה היא באנלוגיה לגזרת נל"י/ה.

מצלה [צ-ל-י/ה]

מראה [ר-א-י/ה]

מטפה [ט-פ-י/ה]

ממחה [מ-ח-י/ה]

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון